

12. Inklusionspolitik - UDSAT SAG (2009-10273)

Udvalget skal tage stilling til forslag til inklusionspolitik for Børne- og Ungdomsforvaltningen.

INDSTILLING OG Beslutning

Børne- og Ungdomsforvaltningen indstiller til Børne- og Ungdomsudvalget,

1. at forslag til en inklusionspolitik, som fremadrettet skal være retningsgivende for den pædagogiske indsats, sendes i høring hos berørte parter på skole- og institutionsområdet
2. at finansieringen af politikken i 2009 og 2010 afholdes inden for den politisk besluttede ramme for specialreformen

Børne- og Ungdomsudvalgets beslutning i mødet den 25. februar 2009:

Sagen blev udsat.

Børne- og Ungdomsudvalgets beslutning i mødet den 11. marts 2009:

Sagen blev udsat.

Problemstilling

Den 30. januar 2008 godkendte Børne- og Ungdomsudvalget Specialreformen, der er en ambitiøs og målrettet reform af både special- og almenområdet. Specialreformen udmøntes både i forhold til den pædagogiske indsats i byens institutioner og skoler, den måde områderne er organiseret på samt de økonomiske forhold, der gør sig gældende i indenfor området.

Specialreformens pædagogiske målsætning, der ligeledes er beskrevet i den politisk besluttede udmøntningsplan (BUU, 30. januar 2008), fokuserer især på udviklingen af flere inkluderende indsatser. Dette forventes både at medføre en øget kvalitet for børn og unge i byens tilbud, men også at frekvensen af børn der udskilles fra specialområdet til almenområdet, ikke fortsat stiger.

I forbindelse med opfølgningssagen omkring Rambøll Analysen i 2008 (BUU 4. juni 2008) foreslog forvaltningen Børne- og Ungdomsudvalget, at der blev udarbejdet et forslag til en inklusionspolitik som et led i videreudviklingen af indsatserne i forvaltningen målrettet endnu bedre tilbud og en større sammenhæng mellem indsatserne. Dette forslag godkendte Børne- og Ungdomsudvalget. Forslaget til inklusionspolitik fremlægges hermed.

Løsning

Inklusionspolitikken skal, som retningsgivende politik, danne grundlag for de inkluderende initiativer, der nu er under udvikling. Inklusion er en vision og en måde at tænke på, som det tager tid at flytte hos de fagprofessionelle. Fokus skal ændres fra at finde fejl hos det enkelte barn, til at reflektere over hvordan omgivelserne er med til at påvirke det enkelte barns handle-mønstre. Det betyder, at de professionelle skal undersøge, hvordan de kan skabe rammerne for hele gruppens trivsel og udvikling. Inklusionspolitikens primære målsætninger er at skabe åbne og udviklingsorienterede

miljøer, hvor der skabes faglig, social og personlig udvikling for alle. Dette sker blandt andet ved hjælp af en helhedstænkning og brobygning blandt alle de professionelle der arbejder med børn og unge i Københavns Kommune og med forældrene.

Målsætningen med specialreformen er at sikre endnu bedre tilbud til børn og unge med særlige behov, samt sikre at frekvensen af børn og unge der udskilles fra almenområdet, ikke øges.

Målgruppen er især børn med problemer i forhold til adfærd, kontakt og trivsel (AKT-børn). Disse børn kan primært hjælpes ved at have fokus på den forebyggende indsats og ved at arbejde tværfagligt, således man kan skabe de rette inkluderende tiltag på almenområdet og ofte hindre en udskillelse til specialområdet. Det er blandt andet vigtigt at sikre den grundlæggende tillid og tryghed ved at være en del af et fællesskab for alle børn. Alle børn vil opleve en utryghed, hvis grænsen for hvornår man er normal hele tiden indsnævres. Det er vigtigt, at der bibeholdes en grundlæggende tro på, at alle er en del af et demokratisk samfund, hvor der er plads til forskelligheder.

Der skal naturligvis være støtte- og supportordninger, der underbygger, at det kan lade sig gøre at bibeholde de børn der udfordrer i miljøet (jf. bilag)

Inklusionspolitikken vil blive fulgt op af en mere detaljeret handlevejledning.

Økonomi

Udgifterne til implementering af politikken afholdes i 2009 og 2010 inden for den politisk besluttede ramme for specialreformen, hvilket vil sige en omprioritering op til 10 % af den eksisterende ramme for specialområdet. Efterfølgende vil indsatserne der er iværksat som følge af specialreformen blive afholdt indenfor den eksisterende ramme for specialområdet.

I fase 2 af den ny budgetmodel på specialområdet for skolerne, vil der blive fremlagt forslag til resursetildelingsmodeller, der giver incitamenter til inklusion.

Inklusionspolitikken samt den kommende handlevejledning foreslås optrykt i pjeceform samt offentliggjort på kommunens hjemmesider. Pjecen udsendes til alle enheder i forvaltningen.

Omkostninger i forbindelse med optryk og udsendelse vil beløbe sig til 100.000 kr. som afholdes inden for rammen.

Videre proces

Forslaget til inklusionspolitik foreslås sendt til høring med en 6 ugers høringsfrist hos institutioner og skoler, Det centrale Forældreforum, Fællesrådet for folkeskolen, Fællesrådet for Fritidsinstitutioner og klubber, Københavns fælles Elevråd, Danske Skoleelever, Handicaprådet, Københavns Lærer Forening, Landsforening for Socialpædagoger, BUPL, Københavns Skolelederforening, Skole og Samfund, Københavns Forældreorganisation, Autismeforeningen, ADHD-foreningen, Danske Døves Landsforbund.

Herudover orienteres Børne- og Ungdomsudvalget løbende om udmøntningen af specialreformen i

forbindelse med Forandringsprogrammets kvartalsmæssige afrapportering. Herunder vil der efter en vedtagelse bl.a. være fokus på implementeringen af inklusionspolitikken, samt evaluering af uddannelsesforløbene omkring inkluderende indsatser.

Else Sommer

/Lise Poulsen

bilag

1. Udkast til Inklusionspolitik

2. Baggrund for inklusionspolitikken

3. Indhold i handlevejledning

Børne- og Ungdomsudvalgets beslutning den 25.03.2009

Indstillingen blev godkendt.

Udvalget bad desuden om en beskrivelse af henholdsvis rummelighed og inklusion samt grænser for rummelighed, når sagen forelægges for udvalget efter høringen.

Bilag

27-01-2009

Inklusionspolitik i Københavns Kommune 0-18 år

Sagsnr.
2009-10273

Dokumentnr.
2009-49096

Indledning

Børne- og Ungdomsforvaltningens målsætning er at skabe bedre tilbud til alle børn og unge. Dette gøres blandt andet ved at udvikle fællesskaber, hvor målet er, at alle børn og unge er inkluderede. For at understøtte denne indsats har Børne- og Ungdomsforvaltningen udarbejdet en inklusionspolitik, der gælder for 0-18 års området.

Sagsbehandler
Majbrit Møller

Inklusionspolitikken er udarbejdet i et samarbejde mellem repræsentanter fra centrale og decentrale enheder i Børne- og Ungdomsforvaltningen. Ligeledes har faglige organisationer og interesseorganisationer bidraget til inklusionspolitikens endelige udformning.

Det overordnede mål

Det overordnede mål med inklusionsindsatsen er, at alle børn og unge oplever, at de trives og udvikles i de fællesskaber, de er en del af. På denne måde skabes muligheder for, at alle børn og unge får udnyttet og udviklet deres viden, kompetencer og ressourcer og dermed

Konsulenter

Gyldenløvesgade 15.2
sal. , 1502 København V
1502 København V

Telefon
3366 4083

Telefax
3366 7015

Direkte telefon
26301360

Mobil
2630 1300

E-mail
majmoe@buf.kk.dk

EAN nummer
5798009386311

www.kk.dk

oplever, at deres aktuelle og fremtidige handle- og valgmuligheder udvides.

Formål

Formålet med en inklusionspolitik er, at pædagogik og organisering underbygger

- at der skabes den bedst mulige ramme for at støtte alle børn og unge, i at blive ligeværdige deltagere i fællesskaber, hvor de trives og udvikles.
- at der skabes åbne og udviklingsorienterede miljøer for alle børn og unge, hvori de sikres faglig, personlig og social udvikling.
- at de inkluderende fleksible tilbud på almenområdet imødekommer børn og unges forskellige behov, og dermed medvirker til, at flere børn og unge forbliver på almenområdet.

Definition af inklusion

Inklusion er en vedvarende proces, der handler om at skabe åbne og udviklingsorienterede miljøer, hvor alle børn og unge oplever sig som aktive deltagere i fællesskabet. Målet er at alle børn og unge skal ses, anerkendes og værdsættes som de unikke personer de er, og dermed sikres faglig, personlig og social udvikling.

De seks omdrejningspunkter for inklusion, og dermed for inklusionspolitikken

1. Åbne og udviklingsorienterede miljøer
2. Faglig, social og personlig udvikling for alle
3. Fleksibel ressourcefordeling
4. Tidlig og forebyggende indsats
5. Helhedstænkning og brobygning
6. Inklusion er en dynamisk og vedvarende proces

I det følgende beskrives de seks omdrejningspunkter mere dybdegående

1. Åbne og udviklingsorienterede miljøer

- fokus på børn og unges aktive deltagelse i hverdagslivets fællesskaber

En aktiv deltagelse i de forskellige fællesskaber som børn og unge er en del af, er en forudsætning for at børn og unge trives og udvikles. Det er grundlaget for, at de enkelte børn og unge føler sig anerkendt, værdsat og får udnyttet og udviklet deres ressourcer og kompetencer. En aktiv deltagelse i fællesskabet bidrager endvidere til at styrke børn og unges aktuelle og fremtidige handle- og valgmuligheder.

Derfor skal kommunens medarbejdere – i samarbejde med forældrene – arbejde hen imod børns og unges trivsel og udvikling i det miljø de er en del af. De skal forholde sig aktivt til de relevante muligheder for at hjælpe barnet, der foreligger. Det enkelte barn skal have et tilbud der svarer til barnets behov, hvilket både kan være på almen- og specialområdet.

Et godt forældresamarbejde er vigtigt, fordi hjemmet er barnets primære arena. Derfor skal forældre medinddrages i og have mulighed for, at påvirke de beslutninger der vedrører deres barn.

2. Faglig, social og personlig udvikling for alle - fokus på den enkeltes kompetencer, ressourcer og læring

Alle børn og unge skal have adgang til miljøer, hvor de sammen med jævnaldrende opnår faglig, social og personlig udvikling. Det betyder, at alle børn og unge skal forblive ligeværdige medlemmer af fællesskabet, samtidig med at deres særlige behov imødekommes.

De inkluderende tiltag skal altid tage udgangspunkt i den enkeltes trivsel og muligheder. De professionelle skal møde barnet eller den unge, der hvor han eller hun er, ud fra den enkeltes særtræk og integritet. Derfor skal de professionelle arbejde med at støtte børn og unge i forhold til deres identitetsudvikling.

Udgangspunktet er, at børn og unge lærer forskelligt og derfor skal udfordres i forhold til faglighed og udvikling, ud fra den enkeltes forudsætninger. Der skal fokuseres på at finde frem til de enkelte børn og unges ressourcer og måder at tilegne sig læring på. Dette skaber betingelserne for, at børn og unge får udnyttet deres kompetencer og opnår succeser og fremskridt.

3. Fleksibel ressourcetildeling – fokus på at øge fællesskabets mulighed for at imødekomme det enkelte barns behov

Ressourcerne skal tildeles fleksibelt, så forudsætningerne for at skabe en inkluderende kultur øges. Derved øges fællesskabets mulighed for at imødekomme det enkelte barns behov.

Det indebærer, at ressourcetildelingsmodeller skal give incitament til inklusion. Der skal være mulighed for lokale fleksible løsninger, hvor skoler og institutioner selv tager ansvar for inklusionsopgaven og udvikler tilbud der er fleksible og som kan inkludere flere børn med adfærd, kontakt og trivsels problemer på almenområdet. Dermed vil kreativiteten i opgaveløsningen stige og flere børn og unge med særlige behov vil forblive på almenområdet, i tilbud der imødegår deres specifikke behov.

4. Tidlig og forebyggende indsats

– fokus på at øge den tidlige og forebyggende indsats således at flere hjælpes i tide

En skærpet opmærksomhed på den tidlige og forebyggende indsats er vigtig i inklusionsindsatsen, fordi den har stor betydning for, at flere børn forbliver inkluderet på almenområdet og oplever tryghed, trivsel og udvikling.

I Børne- og Ungdomsforvaltningen arbejdes der på at yde den bedste indsats for børn og unge der har brug for hjælp eller særlig støtte. Vi ønsker at forebygge at børnenes problemer udvikler sig og får betydning for resten af deres liv. Derfor er det vigtigt, at der bliver taget hånd om et barns vanskeligheder så hurtigt som muligt. Lærere, pædagoger og andre fagpersoner afgør i et tværfagligt samarbejde, hvordan barnet kan støttes. I Københavns Kommunes skoler og daginstitutioner ønsker vi at hjælpe børn og unge i vanskeligheder indenfor skolernes og institutionernes egne rammer og ressourcer. Det gør vi ud fra den betragtning, at det gavner flest børn og unge at blive i fællesskabet i deres vante miljø, frem for at blive udskilt til specialområdet, idet alle har et ønske om at være "normale". Metoder til at undervisningsdifferentiere og forebygge udskillelse, er blandt andet holdundervisning, makkerpar, etc.

5. Helhedstænkning og brobygning

– fokus på det tværfaglige samarbejde for at de særlige behov imødekommes

Børne- og Ungdomsforvaltningen ønsker at sammentænke almen- og specialområdet. Der skal være en helhed og sammenhæng i opgaveløsningen. Helhedstænkning og brobygning skal være bærende i et tværfagligt samarbejde. De professionelle skal samarbejde på tværs af traditionelle kulturer og professioner og udvikle et fælles fagligt sprog om de enkelte børn. For at dette samarbejde skal lykkes, er kommunikationen mellem faggrupperne essentiel.

Fælles planlægning, tilrettelæggelse og gennemførelse af aktiviteter og læringsmiljø er vigtige betingelser for udvikling af det tværfaglige samarbejde, når inklusion skal fremmes.

Det betyder at lærere, pædagoger, psykologer og andre fagfolk skal samarbejde på tværs af faggrænser og PPR. Ligeledes skal mulighederne for samarbejdet være til stede, samt betingelserne for at lave en fælles indsats for børnenes inklusion. Således skabes betingelserne for at flere børn inkluderes på almenområdet og at de børn som trives og udvikles bedst på specialområdet, alligevel får noget kontakt med almenområdet, og omvendt.

Det betyder at de eksisterende tværfaglige grupper skal underbygges og bruges aktivt, fordi det er et godt "redskab" som allerede er udviklet.

6. Inklusion er en dynamisk og vedvarende proces

- fokus på at være inkluderende skal udvikles med høj grad af deltagelse, fælles forståelse og medejerskab

Drivkraften bag arbejdet med inklusion i kommunens skoler og institutioner er, at medarbejderne er bevidste om, hvad inklusion er, og hvad det vil sige at handle inkluderende. Medarbejderne skal kunne se meningen med at være en aktiv del af udviklingsprocessen og at arbejde inkluderende. For at dette skal lykkes er det af afgørende betydning, at lederen bakker op omkring de inkluderende initiativer. Lederen spiller en central rolle som initierende og rammesættende for samarbejdet, samt organiseringen af den inkluderende indsats.

Opbygningen af faglige netværk og fælles udvikling af kompetencer og samarbejdsformer, som fremmer inklusion, er vigtige for at sikre et vedvarende udviklingsfokus på inklusion i institutioner og skoler på både special- og almenområdet og på tværs af disse.

KØBENHAVNS KOMMUNE

Børne- og Ungdomsforvaltningen
Støtte Rådgivning og Sundhed

NOTAT

Bilag

29-01-2009

Baggrund for inklusionspolitikken

Sagsnr.
2009-10273

Politiske retningslinjer på inklusionsområdet

Dokumentnr.
2009-56495

Indsatsen for at fremme inklusion er i dag højt prioriteret såvel internationalt som nationalt og lokalt, hvilket fremgår af dette bilag. Både international og national lovgivning fokuserer primært på skolegangen. Men Københavns Kommune ser bredere på inklusionsbegrebet og vægter netop sammenhængen i børnenes liv og dermed hele skole og institutionsområdet fra 0-18 år.

Sagsbehandler
Majbrit Møller

Internationale tiltag i forhold til inklusion

Internationalt er inklusion i fokus blandt andet i Konventionen om barnets rettigheder(1990)¹, Salamanca-erklæringen(1994)² og i Handicapkonventionen(2006). I Handicapkonventionen er målet at sikre, at alle kan deltage på lige fod i det samfundsmæssige liv gennem en inkluderende lovgivning. En lovgivning, der har fjernet hindringer for deltagelse på grund af menneskers særlige behov eller handicap. European Agency for Development in Special Needs Education har netop afsluttet et projekt om vurdering i et inkluderende undervisningsmiljø. Det fremgår af resultaterne, at det for alle de 25 involverede lande gælder, at vurderingsprocedurer, metoder og -

Konsulenter

Gyldenløvesgade 15.2
sal. , 1502 København V
1502 København V

Telefon
3366 4083

Telefax
3366 7015

Direkte telefon
26301360

Mobil
2630 1300

E-mail
majmoe@buf.kk.dk

EAN nummer
5798009386311

www.kk.dk

værktøjer har afgørende betydning i læringen for alle elever, herunder elever med særlige undervisningsmæssige behov.

Derfor vil den kommende handlevejledning til inklusionspolitikken pege på metoder til det inkluderende arbejde.

Undersøgelserne viser ligeledes at elevvurderinger kan fremme, men de kan også bremse inklusionsprocessen. Derfor skal medarbejderne i Børne- og Ungdomsforvaltningen have fokus på at tilpasse mål og metoder til det pædagogiske miljø og kontekst. For eksempel er der forskel på hvordan det inkluderende arbejde skal omsættes i handling i en institutions- eller en skolekultur, etc.

Resultaterne af projektet peger på, at der i højere grad end i dag skal benyttes vurderinger foretaget af lærere og andre fagfolk, hvor resultaterne kan anvendes direkte som et redskab i undervisningen og i forhold til elevens læring. Dette vil Københavns Kommune blandt andet understøtte ved etablering af kompetencecentre, som skal ud og anviser metoder i skoler og institutioner og ved at uddanne lærere og pædagoger i inkluderende metoder, således at de bliver i stand til at handle inkluderende. De pågældende retningslinjer gælder skolområdet, men i Københavns Kommune skal disse resultater koordineres med og kobles til institutionsområdet, således at der udvikles et helhedsperspektiv på alle børn og unge og deres livssituation. Dog skal institutionernes mål og kriterier for inklusion tilpasses institutionernes formål og opgave.

Alle børn og unge skal inddrages og have mulighed for at påvirke deres egen evalueringsproces,- med hensyn til udvikling, iværksættelse og evaluering af egne mål for udvikling og læring.

Der lægges endvidere vægt på, at alle børn og unge får mulighed for at udvikle en egen identitet sammen med andre - i ligeværdige fællesskaber.

Nationale tiltag i forhold til inklusion

Det fremgår af Folkeskoleloven og Kommunernes Landsforenings politik omkring "*Faglighed i inklusion og specialpædagogisk bistand*" (2008)³, at alle har ret til at være i folkeskolen, alle har ret til fællesskabet og skal i uddannelsessystemet mødes med udgangspunkt i deres behov.

Dette underbygges i Folkeskoleloven, hvor der sættes fokus på inklusion, når det pointeres, at de forskellige former for støtte og tilbud, som for eksempel undervisningsdifferentiering, holddannelse og sparring af elevens lærere i tilstrækkelig grad skal være afprøvet, før eleven tages ud af den almindelige undervisning for at modtage specialundervisning. Det vægtes, at den specialpædagogiske bistand skal etableres i tæt tilknytning til klassens øvrige undervisning.

Endvidere påpeges det i bekendtgørelse om folkeskolens specialpædagogiske bistand til børn, der endnu ikke har påbegyndt skolegangen i §3, at den specialpædagogiske bistand skal gennemføres på en sådan måde, at den har størst mulig sammenhæng med barnets

daglige tilværelse, (UVM 2006).

Lokale tiltag i forhold til inklusion

Indsatsen i Københavns Kommune skal ses i tæt relation til Københavns Kommunes generelle politiske grundlag og de internationale og nationale konventioner, love og politikker. Indsatsen gælder naturligvis hele 0-18 årsområdet.

Inklusionspolitikken skal ses som et supplement til den overordnede Børne- og Ungepolitik⁴, som fungerer som værdisæt for kommunens Børne- og Ungdomsforvaltning og Socialforvaltnings initiativer på 0-18 års området. Børne- og Ungdomspolitikken har fokus på muligheder for alle børn og unge, hvor det blandt andet fremhæves, at børn og unge med særlige behov skal støttes, så de opnår lige muligheder for udfoldelse, udvikling og sundhed, således at de får en opvækst med trivsel, gode vilkår og samme grad af succes i voksenlivet som andre.

Ligeledes har Børne- og Ungdomsforvaltningen vedtaget en fælles strategi og delstrategier for en større sammenhæng i arbejdet med børn og unge og for en konkretisering af Børne- og Ungdomspolitikken i forhold til hvordan vi konkret vil nå de mål der er opstillet i politikken (2008-2010). Disse strategier tager udgangspunkt i Københavns Kommunes værdigrundlag, hvor fire værdier er i centrum: *Respekt, ligestilling, dialog og tillid*. I strategierne peges på, at områdets støtte til børn og unge med særlige behov er tværgående i forhold til Børne- og Ungdomsforvaltningens tilbud og samlede virksomhed. Der skal arbejdes med tidlig indsats, og der skal skabes et tæt samarbejde for at udvikle den bedste indsats for alle berørte børn og unge i en inkluderende retning. Dette underbygges af en række samarbejdsformer mellem Børne- og Ungdomsforvaltningen og Socialforvaltningen, som for eksempel tværfaglige grupper på daginstitutions- og skoleområdet, samt div. redskaber som handlevejledningen – ”Når du er bekymret for et barn”, samarbejdsaftalen mellem Socialforvaltningen og Børne- og Ungdomsforvaltningen, støttevejledningen, netværks- og samarbejds møder.

Endelig er målsætningerne i Københavns Kommunes handicappolitik, at der skal være en individuel støtte og helhedssyn i kommunens serviceydelser, hvor handicappede sikres lige muligheder. Den enkelte handicappede skal være i centrum, og tilbud og indsats skal ske ud fra et helhedssyn.

Implementering af inklusionspolitikken

Inklusionspolitikken indeholder overordnede principper. Inklusionspolitikken og handlevejledning til inklusionspolitikken er retningsgivende for valg af metoder i alle led, fra centralforvaltning til

den enkelte skole, fritidsinstitution og det enkelte dagtilbud.

Det enkelte dagtilbud, fritidstilbud og skoler skal selv tilrettelægge og implementere kommunens inklusionspolitik, så inklusionsindsatsen tilpasses det øvrige arbejde i det pågældende tilbud.

Forvaltningen vil tage initiativ til at hjælpe de skoler og institutioner der ønsker at lave deres egen inklusionspolitik. Ligeledes vil forvaltningen tage initiativ til at hjælpe de skoler og institutioner der ønsker at skrive indsatser og mål for særlige inkluderende metoder ind i de styringsværktøjer, der allerede findes i skoler og institutioner, for eksempel udviklingskontrakter, lære- og handleplaner.

Der findes kriterier for inklusion, målepunkter og handleanvisninger i handlevejledningen for inklusionspolitikken til støtte for de skoler og institutioner der ønsker at komme i gang med at udvikle inkluderende miljøer.

---

¹ **Konventionen om barnets rettigheder 1990**

Convention on the Rights of the Child. Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989, entry into force 2 September 1990, in accordance with article <http://www2.ohchr.org/english/law/crc.htm>

² **Salamanca Erklæringen 1994**

Salamanca erklæringen og Handlingsprogrammet for Specialundervisning: Verdenskonference om Specialundervisning: Adgang og Kvalitet, Salamanca, Spanien, 7-10. juni, 1994. <http://www.uvm.dk/gammel/salam.htm> 5

³ **KL Politik 2008**

KL's politik om folkeskolen.

Folkeskolen: Faglighed i inklusion og specialpædagogisk bistand, vedtaget af KL's bestyrelse d. 20. juni 2008. Sag nr.: 000184539.

<http://www.kl.dk/bin/28c50616-e9b0-4022-be6f-2470a53f179c.pdf>

⁴ **Børne- og Ungepolitikken 2008**

Godkendt af Børne- og Ungdomsforvaltningen og Socialforvaltningen d. 24. oktober 2007.

J.nr. 1101-313142.

http://www.kk.dk/cDoc/B%e3%ab8rne-%20og%20Ungdomsudvalget_24-10-2007%2015.00.00:Referat_26-10-2007%2010.08.29_301D5D990E:C3CA04C1257380002CB972.htm

KØBENHAVNS KOMMUNE

Børne- og Ungdomsforvaltningen
Støtte Rådgivning og Sundhed

NOTAT

Til Børne- og Ungdomsudvalget

29-01-2009

Indhold i handlevejledning

Hvorfor en handlevejledning/handleplan for inklusion?

I forbindelse med inklusionspolitikken er en handlevejledning med en række idéer til det faglige arbejde, under udarbejdelse. I handlevejledningen er der opstillet en række indikatorer, hvor succes af arbejdet kan måles. Grunden til, at der skal være en handlevejledning tilknyttet inklusionspolitikken, er, at politikken er den overordnede vision, mens handlevejledningen er et "værktøj" til at arbejde med inklusion i skoler og institutioner i Københavns kommune.

Sagsnr.
2009-10273

Dokumentnr.
2009-57694

Sagsbehandler
Majbrit Møller

Hvordan kan handlevejledningen/handleplanen implementeres i daginstitutioner, skoler og fritidsinstitutioner i Københavns Kommunes?

De seks omdrejningspunkter for inklusion, som er skitseret i inklusionspolitikken, gøres handlingsanvisende indenfor henholdsvis daginstitution-, skole- og fritidsområdet på div. niveauer. Det er forskelligt for hvert omdrejningspunkt, hvilket niveau der fremhæves, det er f.eks. ledelsesniveau, medarbejderniveau, forældreniveau, børn og unge niveau, Tværfaglighed, etc.

Konsulenter

Gyldenløvesgade 15.2
sal. , 1502 København V
1502 København V

Telefon
3366 4083

Telefax
3366 7015

Direkte telefon
26301360

Mobil
2630 1300

E-mail
majmoe@buf.kk.dk

EAN nummer
5798009386311

www.kk.dk

Anbefalinger i forhold til handleanvisninger opstillet indenfor tre målgrupper: daginstitutions-, skole- og fritidsområdet. Under hver målgruppe er der overordnet følgende overskrifter, som graderes efter område.

- Organisering; tværfaglige grupper og netværksgrupper.
- Inkluderende indsatser; læsepolitikker, pædagogiske læreplaner, forældresamarbejde og inkluderende elevevalueringer.
- Konkrete metoder som kan være med til at fremme inklusionen; anerkendende pædagogik, praksisfortællinger, observation af kollegaer, brede inkluderende elevevalueringer uden diagnosticering og pædagogiske notater.
- Evaluering; identifikation af mål og evaluering og dertil opstilling af kriterier for inklusion, som er målbare.
- Udvikling; udvikling af nye inkluderende tilbud.
- "Check liste" til den enkelte pædagog eller lærer, som løbende reflekterer over, hvor der evt. kan skabes handlinger til forandringer i en inkluderende retning på henholdsvis daginstitutionsområdet, fritids- eller skoleområdet:
  - ❖ Det fysiske miljø; rummets arrangement og møbler, støjniveau, temperatur tilstrækkeligt udstyr, lysforhold etc.
  - ❖ Sociale faktorer/relationer; klare regler for social adfærd, arbejde med konflikthåndtering, anvendelse af forskellig slags anerkendelse etc.
  - ❖ Læring – metoder, materialer og procedurer; opgaver svarende til barnets/elevens forståelse og færdighedsniveau, aktiviteter med mulighed for succes for barnet/eleven og mål små nok til at sikre fremskridt.
  - ❖ Stue- og klasserums aktiviteter; etablering af rutiner for hvordan der siges goddag og farvel, hvordan der spørges om hjælp, hvordan opmærksomhed opnås og hvordan man løser konflikter
  - ❖ Regler, belønning og anerkendelse/konsekvenser; regler er konkrete og positivt formuleret, anerkendende kommunikation og belønning og anerkendelse italesættes.

Institutionens/skolens psykiske miljø; ledelsen skal understøtte inklusionsindsatsen,